

Natuurtoets

Zuidrand Goirle - Groen-blauw
Toetsing aan de natuurwetgeving

projectnummer 407072.02
definitief revisie 02
27 november 2017

Natuurtoets

Zuidrand Goirle - Groen-blauw

Toetsing aan de natuurwetgeving

projectnummer 407072.02

definitief revisie 02

27 november 2017

Auteurs

LC Smitskamp

Opdrachtgever

VP Grondexploitatie

Bergstraat 28

5051 HC Goirle

datum vrijgave

29-11-2017

beschrijving revisie 02

definitief, actualisatie ivm nieuwe wetgeving

goedkeuring

M. Scholten

vrijgave

W.A. Matla

Inhoudsopgave

Blz.

1	Inleiding	1
1.1	Zuidrand Goirle	1
1.2	Visie Zuidrand Goirle	2
1.3	Naar nieuwe stedenbouwkundige en planologische kaders	3
1.4	Plangebied Groen-blauwe zone	3
1.5	Doel en onderzoeksvragen	3
1.5.1	Relatie tot bestemmingsplan	3
1.5.2	Doel en onderzoeksvragen	4
1.6	Leeswijzer	4
2	Wettelijk kader natuurbescherming	5
2.1	Algemeen	5
2.2	Soortbescherming	5
2.3	Gebiedsbescherming	6
2.3.1	Natura 2000	6
2.3.2	Natuurnetwerk Nederland	6
2.4	Procedure	6
3	Methodiek	7
3.1	Algemeen	7
3.2	Bureauonderzoek	7
3.3	Terreinbezoek	8
3.4	Effectbeoordeling en advies vervolgtraject	8
4	Resultaten gebiedsonderzoek	9
4.1	Biotoopbeschrijving	9
4.2	Beschermde soorten	10
4.2.1	Resultaten bureauonderzoek	10
4.2.3	Resultaten terreinbezoek - ecologische bevindingen	11
4.2.4	Samenvatting beschermde soorten	16
4.3	Beschermde gebieden	17
4.3.1	Natura 2000-gebieden	17
5	Toetsing	19
5.1	Effecten beschermde soorten	19
5.1.1	Vogels	19
5.1.2	Zoogdieren	20
5.1.3	Amfibieën	21
5.2	Effecten op Natura 2000-gebieden	22
5.3	Effecten op het Natuurnetwerk Nederland	22

6	Conclusies	24
6.1	Conclusies soortenbescherming	24
6.2	Conclusies gebiedsbescherming	24

7	Bronnen	25
----------	----------------	-----------

Bijlagen

Bijlage I Wettelijk kader

1 Inleiding

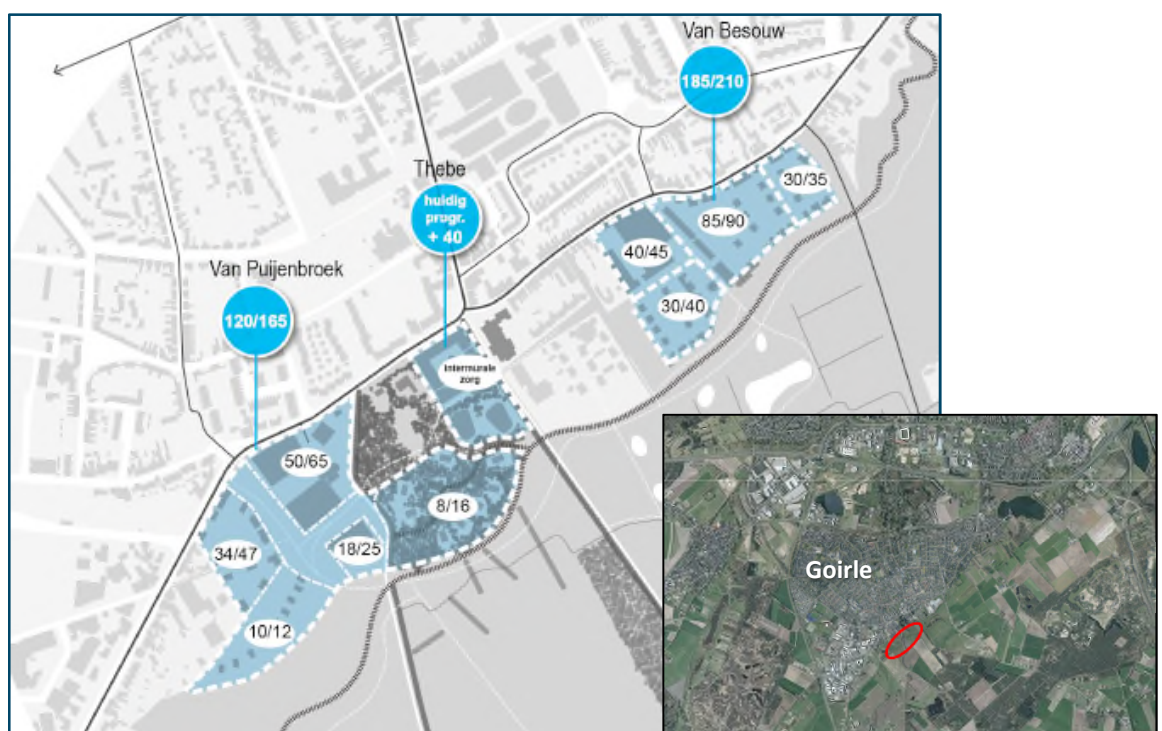
In deze rapportage zijn de resultaten van de Natuurtoets voor de Groen-Blauwe zone beschreven. In dit hoofdstuk wordt de overkoepelende ontwikkeling de Zuidrand Goirle toegelicht, wordt de deellocatie Groen-Blauwe zone, waar voorliggende Natuurtoets betrekking op heeft, nader gespecificeerd en worden het doel en de onderzoeksvragen beschreven.

1.1 Zuidrand Goirle

Ten zuiden van de dorpskern van Goirle zijn sinds jaar en dag twee grote fabrieksterreinen aanwezig, te weten het terrein van de firma Van Besouw, waar vloerbedekking werd geproduceerd en het terrein van Van Puijenbroek, waar textiel werd geproduceerd. De werkzaamheden van de firma Van Besouw zijn enige tijd geleden gestaakt. Op het terrein van Van Puijenbroek vinden nog opslag en distributie plaats, maar ook dit wordt in de toekomst verder teruggebracht. De eigenaren van de terreinen, Woonstichting Leystromen en de Nederlandse Bouw Unie (eigenaars van het Van Besouw-terrein) en VP Exploitatie (eigenaar van het Van Puijenbroek-terrein) willen de terreinen herontwikkelen tot woningbouwlocaties.

Naast de genoemde partijen participeert ook Thebe (eigenaar van het tussen beide fabrieksterreinen gelegen verpleegtehuis) in de herontwikkelingsplannen. Op het terrein van Thebe is een ontwikkeling met zorgwoningen voorzien. Het totale plangebied heeft de titel 'Zuidrand Goirle'. Naast de bovengenoemde 'rode ontwikkelingen' vormt de herinrichting van de 'groenblauwe zone' ten zuiden van de terreinen van Van Puijenbroek en Thebe tevens een onderdeel van de Zuidrand. Het terrein ten zuiden van Van Besouw is in het verleden al natuurlijk heringericht. In deze groenblauwe zone bevindt zich de Leij. Onderdeel van de plannen is een (gedeeltelijke) herinrichting van deze zone. Het doel is om zowel de rode als groen/blauwe ontwikkelingen goed op elkaar af te stemmen en zo tot een integrale gebiedsontwikkeling te komen. Dit vormt een gedeelde verantwoordelijkheid.

In Figuur 1.1 is de ligging van de ontwikkeling ten opzichte van de dorpskern aangegeven en zijn de deellocaties binnen de Zuidrand Goirle met het indicatief woningbouwprogramma opgenomen.

Figuur 1.1. Deellocaties binnen de Zuidrand Goirle (Kuiper Compagnons).

1.2 Visie Zuidrand Goirle

In 2015 heeft Kuiper Compagnons in opdracht van de genoemde eigenaren een integrale visie opgesteld voor het totale plangebied, de 'Visie Zuidrand Goirle'. In deze visie is niet alleen aandacht besteed aan de herontwikkeling van de locaties tot woningbouw, maar ook aan integrale vraagstukken als de invulling van groen en water, de inrichting van de openbare ruimte, en de omgang met het industrieel erfgoed in het gehele plangebied. De visie is op 15 december 2015 vastgesteld door de gemeenteraad van Goirle. Bij de totstandkoming van de visie werkten de initiatiefnemers samen met de gemeente Goirle. Ook het Brabants Landschap, de provincie Noord-Brabant en waterschap De Dommel hebben een bijdrage geleverd aan de visie.

Daarnaast zijn er in de visie enkele woonkavels voorzien in het planologisch beschermde Natuurnetwerk Nederland (NNN; voorheen Ecologische Hoofdstructuur), waardoor herbegrenzing van het NNN-gebied noodzakelijk is (Figuur 1.2; het rood omkaderde deel is gelegen in het NNN; het blauwe omkaderde deel vormt onder andere het zoekgebied voor de herbegrenzing en is onderwerp van voorliggende Natuurtoets).

Figuur 1.2. Rood omkaderd de ontwikkeling in het Zoekgebied van het Natuurnetwerk Nederland (N00.01). Blauw geeft voorliggend plangebied aan waar herbegrenzing gezocht wordt voor de aanwijzing van nieuw NNB-gebied, het waterbergingsgebied en de verlegging van de Nieuwe Leij. Indicatief is het gebied ingetekend met landschapselementen. Bron: Kuiper compagnons, 2015.

1.3 Naar nieuwe stedenbouwkundige en planologische kaders

Op basis van de visie werken de grondeigenaren/initiatiefnemers los van elkaar, maar wel met oog voor elkaar aan het opstellen van stedenbouwkundige plannen en bestemmingsplannen voor de plangebieden. Ondanks het feit dat de ontwikkelende partijen los van elkaar verder gaan met de planvorming ligt er een gezamenlijke verantwoordelijkheid voor de integrale uitwerking van een aantal zaken binnen de verschillende ontwikkelingen (o.a. biodiversiteit en cultuurhistorie) en voor de integrale uitwerking van de groen blauwe zone welke achter de drie te ontwikkelen locaties ligt.

In het kader van de op te stellen bestemmingsplannen dienen diverse haalbaarheidsonderzoeken te worden uitgevoerd. Aangezien de stedenbouwkundige plannen voor de locaties nog niet bekend zijn, vormt de vastgestelde visie het uitgangspunt voor de onderzoeken. Later, als de plannen definitief zijn, worden de onderzoeken indien nodig geactualiseerd.

1.4 Deellocatie Groen-blauwe zone

Voorliggende Natuurtoets heeft betrekking op het groen/blauwe deel ten zuiden van de rode ontwikkeling (Figuur 1.2- blauwe omkadering). In het plan van de rode ontwikkeling gaat er een gebied dat is aangewezen als NNN (in Brabant 'Natuurnetwerk Brabant' geheten; NNB) verloren. Ten zuiden van de Oude Leij, op de agrarische gronden in eigendom van Van Puijenbroek, is er de mogelijkheid om het NNB te herbegrenzen (aansluitend op reeds bestaande NNB) en verder uit te breiden. Naast de herbegrenzing van het NNB, behoren ook de ontwikkelingen aan de waterloop de Nieuwe Leij en de voorgestelde waterberging nabij de nu nog aanwezige fabriek van HaVeP tot de ontwikkelingen binnen de Groen-blauwe zone. De waterloop de Nieuwe Leij krijgt deels een andere begrenzing, een nieuwe inrichting en zal natuurlijker worden ingepast in het landschap. Deze aspecten behoren, naast het NNB-herbegrenzingszoekgebied) eveneens tot voorliggende Natuurtoets.

In de Groen-Blauwe zone wordt ingezet op het herstellen van het kleinschalige houtwallen landschap, als overgang tussen de tuin, het moleneiland en het landgoed naar het aangrenzende gebied. Aangezien het gehele gebied ten zuiden van de tuin van Huize Anna nog niet is ingericht als NNB ontstaat daarmee de mogelijkheid in één slag de NNB in het gebied ten zuiden van Goirle handen en voeten te geven en uit te breiden. Bovendien wordt het mogelijk om in de Zuidrand een robuuste, goed ingerichte ecologische verbinding te maken. Samen met het verbrede beekprofiel van de Leij en de te ontwikkelen groene dorpsrand neemt de ecologische waarde van het gebied daarmee aanzienlijk toe. (uit: *Kuiper compagnons, 2015*)

1.5 Doel en onderzoeksvragen

1.5.1 Relatie tot bestemmingsplan

Zoals in paragraaf 1.1 toegelicht, zijn ontwikkelaars voornemens om in de zuidrand van Goirle nieuwbouw te realiseren en het gebied daarbij te herstructureren. Hiervoor is onder meer een structuurvisie (voorontwerp) opgesteld. Recent is deze door het waterschap De Dommel en provincie Noord-Brabant getoetst aan hun beleid. Hieruit zijn randvoorwaarden en uitgangspunten voortgekomen die moeten worden meegenomen in de verdere planvorming, met name voor de ontwikkeling van de Groen-Blauwe zone. Deze input is nodig om een bestemmingsplanprocedure succesvol te doorlopen. Met name de herbegrenzing van het Natuurnetwerk Brabant dient nader gespecificeerd te worden.

Het bestemmingsplan kan alleen worden vastgesteld als duidelijk is dat onder andere de geldende natuurwetgeving de uitvoerbaarheid van het plan niet in de weg staat. Derhalve dient het voornemen te worden beoordeeld op de uitvoerbaarheid in relatie tot de Wet natuurbescherming (beschermde flora en fauna en Natura 2000) en het Natuurnetwerk Brabant. Er mogen geen activiteiten plaatsvinden die op onoverkomelijke bezwaren stuiten door effecten op beschermde natuurgebieden en/of flora en fauna. In dit kader is inzicht gewenst in de aanwezige natuurwaarden op locatie en de mogelijk daarmee samenhangende consequenties vanuit de actuele natuurwetgeving. Dit wordt gedaan op basis van een Natuurtoets. In voorliggende Natuurtoets zijn de resultaten van de toetsing aan de Natura 2000-gebieden (verankerd in de Wet natuurbescherming), het Natuurnetwerk Brabant en de beschermde soorten (Wet Natuurbescherming) beschreven.

1.5.2 Doel en onderzoeksvragen

Het doel van voorliggende Natuurtoets is het opsporen van strijdigheden van de voorgenomen ingreep met de Wet natuurbescherming en het NNB en het bepalen of de aanvraag van een ontheffing/vergunning Wet natuurbescherming noodzakelijk is. Om hiertoe te komen worden onder andere de volgende vragen beantwoord:

- Komen in de beïnvloedingszone van het plangebied beschermde Natura 2000-gebieden voor? Zo ja, welke zijn dit en wat zijn de gevolgen hierop? Wat zijn de karakteristieken van het aanwezige NNB-gebied en wat zijn de gevolgen hierop? Dienen vervolgstappen in de vorm van een uitwerking- of een compensatieplan opgesteld te worden, zowel in het kader van de Natura 2000-gebieden als het Natuurnetwerk Brabant?
- Welke in het kader van de Wet natuurbescherming beschermde soorten (en/of vaste rust- en verblijfplaatsen) komen voor in het beïnvloedingsgebied van de voorgenomen ontwikkeling? Vinden er als gevolg van de ontwikkeling effecten plaats op deze soorten en worden daarbij verbodsbepalingen overtreden? Is het noodzakelijk om mitigerende maatregelen te nemen en welke zijn dit? Dient in het kader van de Wet natuurbescherming een ontheffing aangevraagd te worden?

Op bovenstaande vragen wordt in hoofdstuk 4 en 5 een antwoord gegeven (zie ook de leeswijzer).

1.6 Leeswijzer

De Natuurtoets is verder als volgt opgebouwd:

- hoofdstuk 2 beschrijft beknopt het wettelijk kader;
- hoofdstuk 3 geeft een toelichting op de methodiek van de Natuurtoets;
- hoofdstuk 4 beschrijft het gebied en gaat in op de ecologische waarden en de beschermde soorten in (de omgeving) van het plangebied;
- hoofdstuk 5 toetst de ontwikkeling aan de Wet natuurbescherming en het Natuurnetwerk Brabant;
- hoofdstuk 6 beschrijft de conclusies en (eventuele) vervolgstappen en procedures.

2 Wettelijk kader natuurbescherming

Dit hoofdstuk beschrijft het wettelijk kader van de soortenbescherming ([paragraaf 2.2](#)) en de gebiedsbescherming ([paragraaf 2.3](#)) relevant voor voorliggende Natuurtoets. In [paragraaf 2.4](#) wordt de vervolprocedure aangegeven bij een overtreding van verbodsbepalingen.

2.1 Algemeen

De Wet natuurbescherming (hierna Wnb) heeft per 1 januari 2017 de Boswet, Flora- en faunawet en de Natuurbeschermingswet 1998 vervangen. De Wnb regelt de bescherming van Natura 2000-gebieden, bescherming van soorten en de bescherming van houtopstanden. In de voorliggende Natuurtoets wordt niet ingegaan op de bescherming van houtopstanden. Dit komt in een separaat nog op te stellen rapport aan bod.

Naast bescherming vanuit de Wnb, zijn er ook gebieden die planologisch beschermd zijn. Het betreft het 'Natuurnetwerk Nederland' (hierna NNN). De bescherming van het NNN verloopt via het ruimtelijke ordeningsrecht (Barro, bestemmingsplannen) en niet via de natuurwetgeving.

2.2 Soortbescherming

In de Wnb is soortbescherming opgedeeld in drie categorieën. Voor elke categorie gelden verschillende verbodsbepalingen die zijn vermeld in artikel 3.1, 3.5 en 3.10 van de Wnb. Het gaat om de volgende drie categorieën:

1. soorten van de Vogelrichtlijn;
2. soorten van de Habitatrichtlijn, inclusief bijlage I en II uit Verdrag van Bern en bijlage I uit Verdrag van Bonn;
3. 'andere soorten' (onderdeel A 'fauna' en onderdeel B 'flora').

De verbodsbepalingen en ontheffingsgronden voor de eerste twee categorieën komen rechtstreeks uit de Vogel- en Habitatrichtlijn. De derde categorie vindt zijn oorsprong in de nationale wetgeving. Naast de genoemde soorten zal er ook een toetsing plaatsvinden aan vogelsoorten met een jaarrond beschermd nest zoals opgenomen in de geldende "Aangepaste lijst met jaarrond beschermde nesten" (LNV, 2009). Hierbij wordt een onderscheid gemaakt tussen jaarrond beschermde nesten (categorie 1 t/m 4) en mogelijk jaarrond beschermde nesten (categorie 5).

Soorten van de Vogelrichtlijn

Voor Vogelrichtlijnsoorten is het verboden om in het wild levende vogels te doden of te vangen, opzettelijk nesten, rustplaatsen en eieren van vogels te vernielen, te beschadigen, te rapen of nesten van vogels weg te nemen. Daarnaast is het verboden vogels opzettelijk te storen.

Soorten van de Habitatrichtlijn

Voor soorten van artikel 3.5 (Habitatrichtlijn, Bern en Bonn) is het eveneens verboden om in het wild levende dieren en planten in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te doden of te vangen, opzettelijk eieren van dieren te vernielen of te rapen. Voortplantings- of rustplaatsen mogen niet beschadigd of vernield worden. Daarnaast geldt er een verbod op om planten behorend bij artikel 3.5 te plukken, verzamelen, af te snijden, te onwortelen of te vernielen. Dieren mogen behorend bij artikel 3.5 niet opzettelijk verstoord worden, ook niet als er geen wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding.

Andere soorten

Naast de Europees aangewezen beschermde flora en fauna, is er in Nederland ook een Nationale soortenlijst gemaakt die niet gedekt wordt door de Vogel- en Habitatrichtlijn, Verdrag van Bern of Verdrag van Bonn. Deze soorten zijn opgenomen in bijlage A en B van de Wnb, zie ook Bijlage tabel C en D van voorliggend document. Voor soorten in bijlage A geldt een verbod op opzettelijk doden of vangen van dieren, opzettelijk beschadigen of vernielen van vaste voortplantings- of rustplaatsen van dieren. Voor soorten in bijlage B geldt een verbod op opzettelijk plukken, verzamelen, afsnijden, vernielen en onwortelen van planten.

Met betrekking tot de 'andere soorten' zijn per provincie beleidsregels opgesteld waarin voor een deel van deze soorten vrijstelling is verleend. De grond waarop deze vrijstelling geldt verschilt per provincie en hoeft dus niet in alle situaties van toepassing te zijn. Vrijstelling op basis van ruimtelijke inrichting of ontwikkeling is een geldige reden in alle provincies.

2.3 Gebiedsbescherming

2.3.1 Natura 2000

Natura 2000-gebieden zijn natuurgebieden van groot internationaal belang. Deze gebieden zijn aangewezen onder de Europese Habitat- en / of Vogelrichtlijn. Voor de gebieden en de daarbij aangewezen soorten en habitattypen zijn instandhoudingsdoelstellingen opgesteld. Een activiteit mag niet leiden tot significant negatieve effecten op deze doelen of tot een aantasting van de natuurlijke kenmerken. Indien op voorhand significante effecten niet uitgesloten kunnen worden, dient een Passende beoordeling opgesteld te worden.

2.3.2 Natuurnetwerk Nederland

Het Natuurnetwerk Nederland is een stelsel van ecologisch hoogwaardige natuurgebieden; de Natura 2000-gebieden maken daar deel van uit. Naast de Natura 2000-gebieden bevat het NNN ook overige leefgebieden van soorten en – om isolatie te voorkomen - gebieden die een verbinding vormen tussen natuurgebieden.

2.4 Procedure

Bij een overtreding van verbodsbepalingen dient een ontheffing beschermde soorten aangevraagd te worden bij het bevoegd gezag. Onder de Wet natuurbescherming is sprake van één rechtsdocument waarmee zowel vergunning (gebiedsbescherming) als ontheffing (soortbescherming) wordt verleend. Het bevoegd gezag is de provincie waar de activiteit (grotendeels) plaatsvindt. De aanvraag kan al dan niet gekoppeld aan de omgevingsvergunning, ingediend worden bij het gemeenteloket of rechtstreeks bij de provincie. Over de ontheffing/vergunning wordt binnen 13 weken na ontvangst beslist. Bevoegd gezag kan de beslissingstermijn eenmaal verlengen met 7 weken.

3 Methodiek

Dit hoofdstuk beschrijft de methodiek die gehanteerd wordt tijdens het bureauonderzoek ([paragraaf 3.2](#)) en gedurende het terreinbezoek ([paragraaf 3.3](#)) van voorliggende Natuurtoets. In [paragraaf 3.4](#) wordt aangeduid hoe deze gegevens leiden tot een conclusie.

3.1 Algemeen

Het onderzoek naar het voorkomen van beschermde soorten is opgebouwd uit twee onderdelen:

1. Bureaustudie naar waarnemingen van beschermde soorten uit het (recente) verleden en ligging van beschermde gebieden in de invloedsfeer van het project;
2. Terreinbezoek naar de (mogelijke) aanwezigheid van beschermde soorten.

3.2 Bureauonderzoek

Afbakening beschermde soorten

In het bureauonderzoek wordt specifiek gekeken naar soorten uit de Vogelrichtlijn (artikel 3.1), soorten van de Habitatrichtlijn (artikel 3.5) en 'andere' beschermde soorten (artikel 3.10). Voorgenoemde soorten zijn in Nederland zeldzaam of hebben een Europese bescherming (Habitatrichtlijn bijlage IV-soorten, bijlage II Verdrag van Bern en bijlage I Verdrag van Bonn) en moeten worden getoetst op voorkomen en het potentiële projecteffect. Bij vogels zal met name specifieke aandacht geschonken worden aan soorten die in de deellocatie een essentieel leefgebied kunnen hebben. Treden effecten op, of worden verbodsbepalingen overtreden, dan zijn er maatregelen nodig om deze effecten te voorkomen, verzachten of te compenseren om te voldoen aan de Wnb. In sommige gevallen is er tevens sprake van een ontheffingsaanvraag.

'Andere' beschermde soorten, zoals konijn, veldmuis, etc. die zijn opgenomen in provinciale vrijstellingen (zie tabel C en D in de Bijlage van dit rapport) zijn niet meegenomen in deze toetsing. Deze soorten zijn zodanig algemeen in de provincie dat de gunstige staat van instandhouding niet in het geding komt het voorliggende project. Wel geldt de algemene zorgplicht. Door rekening te houden met de kwetsbare seizoenen van deze soorten, wordt voldoende aan de zorgplicht voldaan en kan de gunstige staat van instandhouding worden gegarandeerd.

Bronnen

Om een beeld te krijgen van de verspreiding en (mogelijk) voorkomen van beschermde soorten in en rond de deellocatie, is de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF) geraadpleegd. Hierbij wordt nagegaan of er in de periode 2012-2017 beschermde soorten zijn aangetroffen in of nabij de deellocatie. Hierbij wordt een cirkel rondom de deellocatie gehanteerd met een straal van circa 2,5 kilometer. Waarnemingen van beschermde soorten binnen deze cirkel worden opgevraagd. Daarnaast worden indien relevant ook regionale bronnen, atlassen, gebruikt. Deze atlassen maken veelal gebruik van atlasblokken (5 x 5 kilometer). Deze soortgegevens hebben daarom betrekking op de regio en niet specifiek op de deellocatie. Aan de hand van de resultaten van de bureaustudie wordt tijdens het terreinbezoek een inschatting gemaakt of de betreffende soorten in de deellocatie voor zouden kunnen komen.

3.3 Terreinbezoek

Naar aanleiding van de uitkomsten van voorgenoemd bureaustudie is middels een terreinbezoek bepaald in hoeverre de aanwezigheid van beschermde soorten aannemelijk gesteld kan worden op basis van aanwezig geschikt habitat. Naast directe waarnemingen kan dan aan de hand van de aangetroffen biotopen een beeld worden geschetst van de verwachte aanwezige beschermde soorten. Dit is noodzakelijk omdat enkele seizoensgebonden soorten flora en fauna mogelijk niet kunnen worden waargenomen. Aan de hand van het aangetroffen biotoop en habitatvoorkeur(en) kunnen echter wel indicaties worden gegeven van het mogelijk voorkomen van deze soorten op de locatie. Het gaat hier om een deskundigenoordeel op basis van de fysieke gesteldheid van het terrein (biotopenonderzoek). Daarnaast zijn de aangetroffen belangwekkende soorten opgetekend.

Op 7 juli 2016 is vanaf circa 12:00 een terreinbezoek uitgevoerd door een deskundig ecooloog van Antea Group bij helder weer met een temperatuur van circa 20 C° (www.buienradar.nl). Hierbij is het gebied ten westen van De Vosserijten onderzocht, aangezien aan de oostzijde hiervan geen fysieke ingrepen plaatsvinden. Tijdens het terreinbezoek is de deellocatie en omgeving te voet belopen en zijn de watergangen met een RAVON-schepnet bevestigd.

3.4 Effectbeoordeling en advies vervolgtraject

Aan de hand van de bevindingen uit het bureauonderzoek en de resultaten van het verkennend terreinbezoek kan worden bepaald of een vervolgonderzoek nodig is om beschermde soorten uit te sluiten en om te bepalen wat de effecten zijn. Tevens kan worden geadviseerd over de te volgen procedure inzake de natuurwetgeving.

4 Resultaten gebiedsonderzoek

4.1 Biotoopbeschrijving

De deellocatie en directe omgeving bestaat voornamelijk uit ruigte graslanden, agrarische (gras-, mais- en graan)percelen doorkruist met verharde paden en enkele watergangen en de Nieuwe Leij (zie Figuur 4.1).

Figuur 4.1. Impressie plangebied Zuidrand Goirle: NNB en zoekgebied NNB herbegrenzingsgebied, de Nieuwe Leij en het beoogde waterbergingsgebied (blauw gearceerd op de luchtfoto).

4.2 Beschermde soorten

4.2.1 Resultaten bureauonderzoek

Uit de recente verspreidingsinformatie blijkt dat in of nabij de deellocatie in het verleden diverse beschermde soorten zijn waargenomen. Dit betreft de beschermde soorten genoemd in artikelen 3.1, artikel 3.5 en artikel 3.10 van de Wet natuurbescherming. Tevens zijn vogelsoorten vermeld die op de “Aangepaste lijst met jaarrond beschermde nesten” staan (LNV, 2009). De soorten zijn weergegeven in Tabel 4.1. Het betreft hier soorten die binnen een straal van 2,5 kilometer voorkomen van de deellocatie. Op basis van de verspreidingsgegevens van een soort, in combinatie met kennis van de terreingeschiktheid voor deze soorten, is vervolgens nagegaan of de deellocatie een functie vervult voor (onder andere) deze soorten en of effecten aan de orde zijn. De bevindingen worden in paragraaf 4.2.2 uiteengezet.

Tabel 4.1. Overzicht waargenomen beschermde soorten (Habitatrichtlijn (HR), lijsten A en B behorende bij artikel 3.10), aangegeven met een ‘X’, in de directe omgeving van de deellocatie (NDFF, 2012-2017). Deze informatie is afkomstig uit de NDFF en mag niet zonder toestemming van BIJ12 worden verstrekt aan derden of op enige andere wijze openbaar gemaakt worden.

Soortgroep	Soort	JRB	HR	A/B
Vogels met een jaarrond beschermd nest	Buizerd	X		
	Gierzwaluw	X		
	Havik	X		
	Huismus	X		
	Oehoe	X		
	Ooievaar	X		
	Roek	X		
Zoogdieren	Bunzing			X
	Eekhoorn			X
	Gewone dwergvleermuis		X	
	Gewone grootoorvleermuis		X	
	Laatvlieger		X	
	Rosse vleermuis		X	
	Ruige dwergvleermuis		X	
	Steenmarter			X
	Watervleermuis		X	
Amfibieën	Alpenwatersalamander			X
	Heikikker		X	
	Kamsalamander		X	
	Vinpootsalamander			X
Reptielen	Hazelworm			X
	Levendbarende hagedis			X
Insecten - Dagvlinders	Gentiaanblauwtje			X
Insecten - Libellen	Bosbeekjuffer			X
Vissen	Geen waarnemingen			
Planten	Geen waarnemingen			
Overige soortgroepen	Geen waarnemingen			

4.2.3 Resultaten terreinbezoek - ecologische bevindingen

De bevindingen van het terreinbezoek zijn per relevante soortgroep uiteenzet.

Vogels (categorie 1-4)

Zoals eerder aangegeven is er een aantal vogelsoorten waarvan de broedplaatsen jaarrond beschermd zijn en waarbij verwijdering of aantasting van de vaste rust- en verblijfplaats altijd ontheffing moet worden aangevraagd. Dit zijn de zogenoemde categorie 1 tot en met 4-vogelsoorten (zie Bijlage 1). Deze soorten broeden over het algemeen hoog in bomen of gebouwen. In de deellocatie voor de NNB-herbegrenzing zijn geen bomen, hagen of gebouwen aanwezig waar vaste rust- en verblijfplaatsen aanwezig zijn van soorten met een jaarrond beschermd nest. Deze zijn dan ook uitgesloten van de deellocatie.

De deellocatie kan wel een foerageergebied vormen voor de soorten. Zo is bekend dat in de omgeving van de deellocatie (nabij de paardenweide, nieuwe Leij en de gebouwen van HaVeP) mogelijk de kerkuil en steenuil voorkomen (pers. comm. plaatselijke bewoner). De soorten hebben relatief kleine territoria in vergelijking met bijvoorbeeld de buizerd en sperwer. De kerkuil is een soort die voorkomt in cultuurland met gras- en bouwlanden die begrensd worden door kruidenrijke akkerranden, houtwallen, heggen of bosjes. De soort eet voornamelijk muizen. De steenuil is een vogel die gebruikelijk leeft op erven van burgerwoningen, bij boerderijen in het agrarische cultuurlandschap en aan dorpsranden (RVO, 2014 en 2015). De soorten hebben (mogelijk) in de aangrenzende gebouwen (en dus buiten het voorliggende plangebied) hun vaste rust- en verblijfplaats. In de nabijheid van het zoekgebied van het NNB (nabij de paardenweide en de –stal buiten de deellocatie) is een steenuilkast aanwezig. Deze lijkt echter niet in gebruik te zijn door het ontbreken van gebruikssporen (Figuur 4.2). De ooievaar kan in de deellocatie foerageren. Circa vier exemplaren zijn overvliegend waargenomen tijdens het terreinbezoek (Figuur 4.2). Er is geen nestplaats van de soort aanwezig in de deellocatie. Ook vormt de deellocatie geen essentieel foerageergebied voor de soort (dit is elders in overvloed aanwezig).

De agrarische percelen en het ruigteveld (noordwestelijk deel) kunnen daarnaast geschikt broedgebied vormen voor groundbroeders zoals Kievit, fazant en patrijs (deze laatste soort is recent met jongen waargenomen; pers. comm. buurtbewoner) of moerasvogels.

Figuur 4.2. Aangetroffen steenuilkast buiten het voorliggende plangebied en overvliegende ooievaars.

Zoogdieren

Uit de bureaustudie is gebleken dat de bunzing, eekhoorn en de steenmarter voorkomen in de omgeving van de deellocatie. Eekhoorns komen voor in loofbos, naaldbos of gemengd bos maar

ook in tuinen, parken en houtwallen in de buurt van bos. Hun voorkeur gaat uit naar ouder bos (naaldbomen ouder dan 20 jaar en loofbomen ouder dan 40-80 jaar) omdat daar meer voedsel en nestgelegenheid is. Eekhoorns bouwen bolvormige nesten hoog in bomen. Naast één hoofdnest waar de jongen geboren worden, zijn ook vijf tot zes kleinere 'reservenesten' in gebruik. (bron: Zoogdierverseniging). Bolvormige nesten zijn niet aangetroffen tijdens het terreinbezoek in de deellocatie. De soort vindt hier dan ook geen optimaal biotoop. Mogelijk kan de soort incidenteel passeren langs de randen van de deellocatie (bijvoorbeeld bij het Kerklaantje; met name rondom de wat hogere bomen).

De steenmarter komt vooral voor in parklandschap, maar ook in gebieden waar geen bomen aanwezig zijn, steengroeven en rotsige hellingen. Hij is vooral te vinden in de nabijheid van dorpen en boerderijen en tegenwoordig zelfs in grote steden (de steenmarter is een 'cultuurvolger'). Hij heeft een voorkeur voor gebieden met kleinschalige landbouw, met oude schuren, heggen en geriefhoutbosjes. Ook het voorkomen van verblijfsplaatsen van de steenmarter kan worden uitgesloten door het ontbreken van bebouwing of opstallen die toegang bieden voor de soort en gezien de verstoring in het gebied.

Kleine marterachtigen (zoals de bunzing) zijn met name gebonden aan kleinschalig landschap met voldoende schuilmogelijkheden en (met name in het geval van de bunzing) met water in de buurt (bijvoorbeeld bosranden en akkerranden, maar ook meer waterrijke gebieden zoals rietvelden of moerasgebieden). Ook prefereren de soorten weinig verstoring. (Bron: Zoogdierverseniging.). Een groot gedeelte van de deellocatie Groenblauwe zone betreft open landschap. Er is hier relatief weinig dekking aanwezig afgezien van de randen en enkele geïsoleerde plekken. Mogelijk kunnen hier verblijfsplaatsen van kleine marterachtigen voorkomen.

Tijdens het terreinbezoek zijn geen sporen of individuen van (beschermde land-)zoogdieren aangetroffen.

Vleermuizen

Uit de bureaustudie blijkt dat een aantal vleermuissoorten voorkomen in de omgeving van de deellocatie. Zowel essentieel leefgebied (verblijfsplaatsen, foerageergebied en vliegroutes) als individuen van vleermuizen zijn beschermd in het kader van de Wet natuurbescherming. Gezien de afwezigheid van gebouwen in de deellocatie zijn vaste rust- en verblijfsplaatsen van gebouwbewonende vleermuizen uitgesloten. In de directe nabijheid van het NNB/herbegrenzingsgebied en in de deellocatie van de Groen-blauwe zone is een boom met een (spechten)gat aangetroffen die mogelijk wel een geschikte verblijfsplaats biedt voor vleermuizen. Er zijn ter plaatse gebruikssporen aangetroffen (zie ook Figuur 4.3).

De deellocatie kan mogelijk onderdeel vormen van het foerageergebied van vleermuizen (zij het niet uniek gezien de vergelijkbare biotopen in de omgeving). Gezien de ligging van de deellocatie nabij gebouwen en de aanwezige bomenlanen wordt verwacht dat deze landschapselementen in de deellocatie deel uitmaken van een vliegroute van vleermuizen (mogelijk langs De Vosserijen en Molendijk) (zie ook Figuur 4.3).

Figuur 4.3. Mogelijke aanwezige verblijfplaats (ster) en potentiële vliegroutes (groene pijlen) van vleermuizen in de deellocatie van de groen-blauwe zone

Reptielen

Uit de bureaustudie is gebleken dat de hazelworm en de levendbarende hagedis in de omgeving van de deellocatie zijn waargenomen. Het voorkeurshabitat van de hazelworm bestaat uit enigszins vochtige, met dichte vegetatie bedekte gebieden. De soort komt voor in bossen, bosranden, heide, houtwallen, struwelen, spoor- en wegbermen, kalkgraslanden, vestingwerken, steenhopen, ruderaal plaatsen en tuinen. De meeste waarnemingen hebben betrekking op bos- en heideterreinen. Over het algemeen verschuilt de soort zich vaak in bladlagen, onder heidestruiken of ondergronds. De levendbarende hagedis komt voor in redelijk dicht begroeide gebieden, zoals onder andere (vochtige) heide, open plekken in bossen en rijk begroeide bosranden. De soort is afhankelijk van structureel habitat met daarin open zon beschenen, snel opwarmende plekken in de nabijheid van dekkingmogelijkheden om zich te beschermen tegen uitdroging en predatie (RVO, 2014b; Creemers en van Delft, 2009).

De deellocatie biedt door het monotone, bosarme en voornamelijk grasrijke (agrarische) karakter geen geschikt of optimaal leefgebied voor beide soorten (ook niet voor overige reptielsoorten). In de directe omgeving van de deellocatie komt de soort ook niet voor. Aansluitend op het herbegrenzingsgebied is geen bos/heidegebied aanwezig waar de soorten zich kunnen ophouden en zo de deellocatie in kunnen komen. Optimaal leefgebied bevindt zich meer richting het zuiden (Landgoed Gorp en Roovert) of richting het westen (omgeving Regte heide).

Amfibieën

Uit de bureaustudie is gebleken dat de vinpootsalamander in de directe omgeving van de deellocatie voorkomt. De vinpootsalamander is wat betreft zijn leefgebied zeer kritisch. Het meest voorkomende landschap waar de soort zich begeeft bestaat uit bos- en heidegebieden in het laagland. Als voortplantingswater wordt hier met name gebruik gemaakt van zwakzure, permanente vennen, plassen en bospoelen. De vinpootsalamander is een cultuurmijdende soort en komt nauwelijks voor in agrarisch gebied in steden en dorpen. De deellocatie vormt om deze redenen geen optimaal leefgebied (zowel als landbiotoop als voortplantingsbiotoop) voor de soort. Echter vormt het noordwestelijke terrein met de meer natuurlijke graslanden met de hier aanwezige waterlopen een (matig) geschikt leefgebied voor de soort. Hierdoor kan de soort niet worden uitgesloten van de deellocatie. De soort is door derden bij het natuurlijk ingerichte NNB-gebied waargenomen (NDFF).

Andere amfibiesoorten zijn recent door derden niet waargenomen in de omgeving van de deellocatie. Voor overige amfibiesoorten biedt de deellocatie en directe omgeving beperkt geschikte voortplantingswateren. In de deellocatie zijn tijdens het bemonsteren van de watergangen, de Nieuwe Leij of in het landbiotoop geen (adulte) amfibieën aangetroffen. De watergang parallel aan de akker (Noordwest-Zuidoost) alsook grote delen van de Oude Leij stonden vrijwel droog of bevatte zeer weinig water en waren vrijwel dichtgegroeid met riet. Waar een kleine hoeveelheid water stond, zijn enkele juvenielen van de kleine watersalamander (vrijgestelde soort in de Wnb) aangetroffen. De brede watergang aan de westzijde van de deellocatie (nabij de Molendijk) bevatte meer water. Hier zijn echter, na meermaals bemonsteren, geen amfibieën aangetroffen. Gezien de kwaliteit en karakter van de watergang met steile oevers vormt dit geen tot een beperkt geschikt voortplantingsbiotoop voor beschermde amfibiesoorten. Ook de Nieuwe Leij vormt een beperkt geschikt (voortplantings)gebied voor amfibiesoorten.

Mogelijk bieden de poelen ten oosten van (en buiten) de deellocatie geschikte voortplantingswateren voor beschermde soorten zoals alpenwatersalamander, mogelijk heikikker en poelkikker.

De Nieuwe Leij in het westelijke deel van de Zuidrand Goirle.

De Nieuwe Leij in het oostelijke deel van de Zuidrand Goirle.

Figuur 4.4. Impressie watergangen met water in de deellocatie en directe omgeving.

Vissen

In de deellocatie zijn tijdens het bemonsteren van de watergang geen beschermde vissoorten aangetroffen. De watergang parallel aan de akker (Noordwest-Zuidoost) alsook grote delen van de Oude Leij stonden vrijwel droog of bevatte zeer weinig water en herbergen geen vissoorten. De brede watergang aan de westzijde van de deellocatie (nabij de Molendijk) bevatte meer water. Hier zijn enkele tiendoornige stekelbaarzen aangetroffen. Dit betreft een niet beschermde vissoort. Beschermde vissoorten zijn in deze watergang niet aangetroffen. Ook is de Nieuwe Leij vanaf de oevers bemonsterd. Enkele (niet beschermde) vissoorten zijn gevangen. In 2015 is in het kader van de Kaderrichtlijn water een elektrisch visonderzoek uitgevoerd naar het voor komen van vissen in de Nieuwe Leij (ATKB, 2015). Uit dit onderzoek blijkt dat hier geen beschermde vissoorten voorkomen.

Vlinders, libellen en overige soortgroepen

Uit de bureaustudie is gebleken dat in de omgeving van de deellocatie het gentiaanblauwtje is waargenomen. Het gentiaanblauwtje leeft in natuurhoogwaardige habitats zoals natte heide, vochtige heischrale graslanden en blauwgraslanden. In het gebied dienen open plekken aanwezig te zijn waar klokjesgentiaan groeit; gentianen die in een ruigere vegetatie groeien worden minder vaak gebruikt. Daarnaast is de soort afhankelijk van de aanwezigheid van de waardmieren. (Bron: De Vlinderstichting). Dit typische biotoop is niet aanwezig in de deellocatie. Om deze reden wordt de soort uitgesloten van de deellocatie. De Regte heide biedt optimaal biotoop voor de soort.

Uit de bureaustudie komt tevens naar voren dat de bosbeekjuffer nabij de deellocatie is waargenomen. De bosbeekjuffer komt voor langs beschaduwde, koude en zuurstofrijke beken. De soort is kritisch ten aanzien van de waterkwaliteit en de morfologie van de beek. Belangrijke factoren zijn de diversiteit van de omgeving van de beek en natuurlijke fysische processen als erosie en sedimentatie. Het omringende landschap is vaak gevarieerd, met bosjes, hooilanden, struwelen, houtwallen en ruigten (bron: Vlinderstichting). In de deellocatie van de Groenblauwe-zone is geen water aanwezig dat een geschikt biotoop vormt voor de soort. De soort is in het verleden langs de Nieuwe Leij waargenomen, nabij het deel dat buiten het voorliggende plangebied ligt. De soort komt hier met name voor langs de schaduwrijke delen. Het deel van de Nieuwe Leij dat in het voorliggende plangebied ligt, is vooral open van karakter, waardoor dit geen optimaal bosbeekjufferbiotoop vormt.

In de deellocatie zijn tijdens het terreinbezoek geen beschermde vlinder- of libelsoorten aangetroffen. Voor deze veelal kritische soorten is geen geschikt leefgebied in de deellocatie aanwezig; daarnaast loopt het verspreidingsgebied van deze soorten niet tot aan de deellocatie.

Flora

Tijdens het terreinbezoek zijn in de deellocatie geen beschermde flora aangetroffen. De deellocatie bestaat voornamelijk uit verschillende grassoorten (in de weilanden alsook in de bermen) en een aantal kruiden/ruigtesoorten zoals grote bereklauw, fluitenkruid, boerenwormkruid, vogelwikke en riet (langs de watergangen).

4.2.4 Samenvatting beschermde soorten

Uit het terreinbezoek is gebleken dat de soorten weergegeven in Tabel 4.2 en die een beschermde status hebben in de Wet natuurbescherming mogelijk voor kunnen komen in de deellocatie. In hoofdstuk 5 wordt nader op deze soorten in gegaan.

Daarnaast geldt de zorgplicht (ook voor de niet beschermde soorten).

Tabel 4.1. Mogelijk aanwezige beschermde soorten in de deellocatie.

Soort	Beschermingsregime	Aanwezigheid	Toelichting
Steenuil, kerkuil	Artikel 3.5 Wnb; Jaarrond beschermd nest	Mogelijk	Plangebied vormt potentieel foerageergebied
Algemeen voorkomende broedvogels	Artikel 3.1/3.5 Wnb; Tijdens het in gebruik hebben van het nest	Zeer waarschijnlijk	-
Vinpootsalamander	Artikel 3.10	Mogelijk	-
Vleermuizen	Artikel 3.5	Mogelijk	Mogelijke verblijfplaats in boom, vliegroute aansluitend op plangebied en mogelijk foerageergebied
Kleine marterachtigen	Artikel 3.10	Mogelijk	Mogelijk in de ruige vegetatieranden

4.3 Beschermde gebieden

4.3.1 Natura 2000-gebieden

De deellocatie ligt niet in een gebied aangewezen in het kader van de Wet natuurbescherming. Het dichtstbijzijnde Natura 2000-gebied ligt ongeveer 1,7 kilometer ten westen van de deellocatie. Het betreft hier het gebied 'Regte Heide & Riels Laag'. Zie voor de ligging Figuur 4.5.

Figuur 4.5. Ligging plangebied (rood omlijnd) t.o.v. Natura 2000-gebieden in de omgeving. Blauw gestreept = Habitatrictlijngebied. Bron: Natura 2000 viewer, EEA.

Natuurnetwerk Brabant

In Figuur 4.6 is de ligging en het karakter van de NNB-gebieden weergegeven. Er is een NNB-zoekgebied aanwezig ter plaatse van de rode ontwikkeling.

Natuurbeheertypen (= EHS of NNB)

N00.01 Zoekgebied 1 Algemeen Geen CHW	N10.01 Nat schraalland
N01.03 Rivier- en moeraslandschap	N10.02 Vochtig hooiland
N01.04 Zand- en kalklandschap	N11.01 Droog schraalgrasland
N02.01 Rivier	N12.01 Bloemdijk
N03.01 Beek en Bron	N12.02 Kruiden- en faunarij grasland
N04.01 Kranswierwater	N12.03 Glanshaverhooiland
N04.02 Zoete Plas	N12.04 Zilt- en overstromingsgrasland
N04.04 Afgesloten zeearm	N12.05 Kruiden- of faunarijke akker
N05.01 Moeras	N12.06 Ruigteveld
N05.02 Gemaaid rietland	N13.01 Vochtig weidevogelgrasland
N06.01 Veenmosrietland en moerasheide	N13.02 Wintergastenweide
N06.03 Hoogveen	N14.01 Rivier- en beekbegeleidend bos
N06.04 Vochtige heide	N14.02 Hoog- en laagveenbos
N06.05 Zwakgebufferd ven	N14.03 Haagbeuken- en essenbos
N06.06 Zuur ven en hoogveenven	N15.02 Dennen-, eiken- en beukenbos
N07.01 Droge heide	N16.01 Droog bos met productie
N07.02 Zandverstuiving	N16.02 Vochtig bos met productie
N09.01 Schor of kwelder	

Figuur 4.6. Ligging Natuurnetwerk en bijbehorende natuurbeheertypen rondom Zuidrand Goirle. Rood omkaderd het deel waar woningbouw gepland is en waar herbegrenzingsgebied voor gezocht moet worden. Het blauwe gemarkeerde deel geeft het zoekgebied aan voor deze NNB-herbegrenzing, de verlegging van de Nieuwe Leij en de waterberging bij HaVeP (onderwerp van voorliggende Natuurtoets). Bron: Natuurbeheerplan Noord-Brabant, 2016.

5 Toetsing

De toetsing aan de Wet natuurbescherming (soortenonderdeel) vindt in [paragraaf 5.1](#) plaats; in [paragraaf 5.2](#) vindt de toetsing aan het beleid van het NNB en de Natura 2000-gebieden plaats.

5.1 Effecten beschermde soorten

De effectbeoordeling vindt per relevante soortgroep plaats. Enkel de soortgroepen in Tabel 4.1 zijn relevant bevonden voor voorliggend plangebied. Derhalve wordt enkel op deze soortgroepen ingegaan: vogels, zoogdieren (vleermuizen) en amfibieën. Op overige soortgroepen zijn geen effecten aan de orde en worden derhalve niet behandeld.

5.1.1 Vogels

Algemene broedvogels

Planvorming (permanent)

Alle in gebruik zijnde nesten van vogelsoorten in Nederland zijn beschermd onder de Wet natuurbescherming (artikel 3.1 en 3.5). De nesten van de te verwachte soorten zijn enkel tijdens het broedseizoen beschermd. Er geldt geen compensatieplicht bij het permanent verwijderen van deze nesten voor de toekomstige inrichting. In de toekomstige situatie zal er door de groene inrichting een broedbiotoop ontstaan waar de vogels wederom hun nest kunnen bouwen en/of waar andere soorten hun broedbiotoop vinden (moeras/rietvogels).

Uitvoeringsperiode (tijdelijk)

Tijdens de uitvoering van de werkzaamheden kan met de meeste broedvogels in het algemeen relatief eenvoudig rekening gehouden worden door de werkzaamheden die aantasting van het nest en/of verstoring van de vogels kunnen veroorzaken, niet uit te voeren in de broedtijd (de piek loopt circa van maart tot en met juli¹) en daarbuiten indien concrete broedgevallen aanwezig zijn.

Gezien de verwachting dat broedvogels tot broeden komen in de deellocatie of directe omgeving is het in het kader van de zorgplicht van belang dat werkzaamheden die invloed hebben op het broedbiotoop buiten de broedperiode van vogels uitgevoerd wordt. Indien het niet mogelijk is om buiten het broedseizoen om te werken dan dient het gebied dat beïnvloed wordt vóór het broedseizoen ongeschikt gemaakt te worden voor (broed)vogels. Mocht dit niet mogelijk zijn dan dient vooraf aan de werkzaamheden de deellocatie gecontroleerd te worden op de aanwezigheid van broedvogels door een erkend ecooloog. Indien vastgesteld wordt dat sprake is van actuele broedgevallen binnen de deellocatie of de directe omgeving wordt de deellocatie niet vrijgegeven en dienen de werkzaamheden ter plaatse uitgesteld te worden tot nadat het nest niet meer in gebruik is.

Op deze wijze zijn voor wat betreft algemeen voorkomende broedvogels voor het bestemmingsplan geen belemmeringen vanuit de Wet Natuurbescherming aan de orde. Voor de toekomstige uitvoeringsperiode kan het onderstaande worden gesteld.

¹ Voor het broedseizoen wordt in het kader van de wet geen standaardperiode gehanteerd. Het broedseizoen is afhankelijk van klimatologische omstandigheden; dit houdt in dat het seizoen eerder dan wel later van start kan gaan en eerder dan wel later kan eindigen. Van belang is of er broedgevallen aanwezig zijn.

Jaarrond beschermde nesten

Planvorming (permanent)

De deellocatie en aangrenzende gebieden maken mogelijk deel uit van het foerageergebied van de kerk- en/of steenuil. De nesten bevinden zich buiten de deellocatie. De nesten van deze soorten zijn ook buiten het broedseizoen beschermd en de functionaliteit mag niet, ook niet tijdelijk, aangetast worden. Een belangrijke factor van de functionaliteit van de nestplaats vormt de voedselbeschikbaarheid en daarbij dus het beschikbare foerageergebied voor de soort. Alhoewel de inrichting van de deellocatie vooralsnog niet concreet is, is wel duidelijk dat de natuurwaarden in het gebied versterkt worden en dat het gebied gaat vallen onder de bescherming en het beleid van het Natuurnetwerk Brabant. Beoogd is om het zoekgebied landschappelijk te laten inrichten, passend bij de omgeving. Hier wordt ingezet op het herstellen van het kleinschalige houtwallen landschap, als overgang tussen tuin, moleneiland en landgoed (Kuiperscompagnon, 2015). Dit is bij uitstek een optimaal leefgebied voor de uilensoorten met voldoende voedsel/foerageermogelijkheden. Permanente effecten op het foerageergebied dan wel de nestplaatsen zijn niet aan de orde als gevolg van de inrichting van het zoekgebied als NNB-gebied. Er worden geen verbodsbepalingen overtreden in het kader van de Wet natuurbescherming en er hoeft in dit kader geen ontheffing aangevraagd te worden.

Uitvoeringsperiode (tijdelijk)

Mogelijk kunnen er enkel tijdelijke effecten ontstaan op uilensoorten in de omgeving tijdens de uitvoeringsperiode (werkzaamheden). Deze tijdelijke en lokale effecten zullen minimaal zijn en niet tot een wezenlijke verstoring leiden. Uilen zijn typische nachtdieren die voornamelijk in de schemering en in de nacht foerageren. De werkzaamheden in het gebied worden naar verwachting overdag uitgevoerd waardoor geluid- en optische verstoring uitblijft. De soorten kunnen dan gebruik maken van het omliggende nog beschikbare foerageergebied. Er worden geen verbodsbepalingen overtreden in het kader van de Wet natuurbescherming en er hoeft in dit kader geen ontheffing aangevraagd te worden. Tevens is tijdens het aanvullende onderzoek in het gebied van Zuidrand Goirle (als geheel) gebleken dat de soorten niet binnen Zuidrand Goirle broeden. De soorten zijn niet waargenomen in het gebied, wel ver ten westen van het voorliggende plangebied van de Groen Blauwe zone.

5.1.2 Zoogdieren

Vleermuizen

Alle vleermuissoorten (inclusief hun verblijfplaatsen en essentiële elementen voor de functionaliteit van die verblijfplaatsen zoals vliegroutes en foerageergebieden) zijn beschermd onder de Wet natuurbescherming. Vleermuizen staan vermeld onder artikel 3.5 van de Wet natuurbescherming. Een aantasting, verwijdering of opzettelijke verstoring van een dergelijke element (dat bijdraagt aan de functionaliteit van een verblijfplaats) of het individu is een overtreding van de verbodsbepalingen gesteld in de Wet natuurbescherming. Boombewonende vleermuizen verblijven in gaten, holen of scheuren van voornamelijk grote bomen.

In een boom in de deellocatie is een hol aangetroffen die mogelijk kan fungeren als een (beschermd) verblijfplaats van vleermuizen. Om inzicht te krijgen of effecten hierop kunnen optreden, is het noodzakelijk om in beeld te brengen in hoeverre deze boom gebruikt wordt door vleermuizen. Dit kan gedaan worden door nader onderzoek uit te voeren.

Tijdens het actieve seizoen van vleermuizen is gezien het bovenstaande in 2016 en 2017 onderzoek uitgevoerd naar de functie van de deellocatie voor vleermuizen. De bevindingen van dit onderzoek staan uitgewerkt in Antea Group, 2017. Uit dit onderzoek is gebleken dat er geen verblijfplaatsen in de Groen-blauwe zone voorkomen, maar dat er wel vliegroutes zijn aangetoond. Langs de

bomenlanen de Molendijk en de Vosserijten zijn vliegroutes aangetoond. Deze staan in verbinding met de bomen die de beek de Nieuwe Leij begeleiden (en die buiten voorliggend plangebied liggen). Aan de bomenlanen de Molendijk en de Vosserijten vinden bij de toekomstige herontwikkeling geen werkzaamheden aan plaats. Ook vinden er geen ontwikkelingen plaats die de functie van deze bomenlanen als vliegroute doen beperken. Derhalve zijn er als gevolg van voorliggend voornemen tot herinrichten van de Groen-Blauwe zone geen effecten aan de orde op vleermuizen. Een ontheffing voor het voornemen is derhalve niet nodig en er zijn geen vervolgacties aan de orde.

Kleine marterachtigen

Verblijfplaatsen van kleine marterachtigen kunnen op basis van het verkennende terreinbezoek niet uitgesloten worden. Kleine marterachtigen staan vermeld onder artikel 3.10 van de Wet natuurbescherming. Een aantasting, verwijdering of opzettelijke verstoring van een vaste rust- en verblijfplaats of het individu is een overtreding van de verbodsbepalingen gesteld in de Wet natuurbescherming. Om de functie van de deellocatie voor deze soorten inzichtelijk te maken is aanvullend onderzoek nodig.

Gezien dit gegeven is in een separaat traject in het najaar van 2017 onderzoek gedaan naar de functie van het gebied (en het gebied van Zuidrand Goirle als geheel) voor kleine marterachtigen. De resultaten en de gehanteerde methodiek staan in het rapport van Antea Group, 2017 uiteengezet. De conclusie van dit onderzoek is dat in voorliggend plangebied van de Groen-blauwe zone geen kleine marterachtigen zijn waargenomen. Het betreft een relatief open landschap waardoor verblijfplaatsen van kleine marterachtigen naar waarschijnlijkheid niet aanwezig zijn. De deellocatie wordt mogelijk wel benut door kleine marterachtigen als onderdeel van hun grote foerageergebied. Echter zal dit foerageergebied niet essentieel zijn gezien de alternatieven die in de omgeving aanwezig zijn voor deze soorten en waar zij op eigen kracht naar kunnen uitwijken.

Gezien het bovenstaande zijn effecten op kleine marterachtigen niet aan de orde en er worden als gevolg van de herinrichting van de Groenblauwe zone geen verbodsbepalingen van de Wet natuurbescherming overtreden. Er is derhalve geen noodzaak tot het aanvragen van een ontheffing in het kader van de Wet natuurbescherming. Vervolgstappen zijn niet aan de orde.

5.1.3 Amfibieën

Vinpootsalamander

De aanwezigheid van de beschermde vinpootsalamander kan door gegevens van derden en de aanwezigheid van (matig) geschikt leefgebied in de deellocatie niet worden uitgesloten. De vinpootsalamander staat vermeld onder artikel 3.10 van de Wet natuurbescherming. Een aantasting, verwijdering of opzettelijke verstoring van het voortplantingsgebied of het individu is een overtreding van de verbodsbepalingen gesteld in de Wet natuurbescherming. Om de functie van de deellocatie voor deze soorten inzichtelijk te maken is aanvullend onderzoek nodig.

Gezien dit gegeven is in een separaat traject in het voorjaar/de zomerperiode van 2017 onderzoek gedaan naar de functie van de deellocatie voor de vinpootsalamander. De resultaten en de gehanteerde methodiek staan in het rapport van Antea Group, 2017 uiteengezet. De conclusie van dit onderzoek is dat in voorliggend plangebied van de Groen-blauwe zone geen vinpootsalamanders zijn waargenomen. De soort is in het NNB-gebied buiten de deellocatie waargenomen; hier heeft de soort zijn leefgebied. Er is in de deellocatie van de Groen-blauwe zone geen leefgebied van de soort aanwezig.

Gezien het bovenstaande zijn effecten op de vinpootsalamander niet aan de orde en er worden als gevolg van de herinrichting van de Groenblauwe zone geen verbodsbepalingen van de Wet natuurbescherming overtreden. Er is derhalve geen noodzaak tot het aanvragen van een ontheffing in het kader van de Wet natuurbescherming. Vervolgstappen zijn niet aan de orde.

Algemene vis/amfibiesoorten

Om verstoring van de waterfauna in hun kwetsbare periode (maart/april – juli/augustus) te voorkomen wordt in het kader van de zorgplicht geadviseerd omlegging/'aantasting' van de watergangen (zoals de Nieuwe Leij) ten behoeve van de werkzaamheden buiten deze tijd uit te voeren. Daarbij dient gewerkt te worden richting open water zodat vissen (en overige soorten) de mogelijkheid krijgen om de werkzaamheden te ontwijken. Daarnaast kunnen de soorten voordat werkzaamheden aan het water plaatsvindt richting het open water gedreven worden en worden afgevangen. Tevens zullen de soorten het gebied mijden wanneer het water vóór de werkzaamheden in beweging wordt gebracht.

5.2 Effecten op Natura 2000-gebieden

Mogelijke effecten

De deellocatie bevindt zich op een afstand van circa 1,6 kilometer vanaf het Natura 2000-gebied 'Regte Heide & Riels Laag'. Op basis van de aard van het voornemen (versterking natuurwaarden) in combinatie met de afstand tot het meest nabijgelegen Natura 2000-gebied en de tijdelijkheid van de activiteit zijn effecten als gevolg van alle verstoringfactoren op voorhand uitgesloten.

Ook een wezenlijke bijdrage als gevolg van stikstofdepositie kan worden uitgesloten door voorgenoemde aspecten; berekeningen zijn daarom niet nodig. Wel worden in het kader van de 'rode' ontwikkelingen (ten noorden van de deellocatie), stikstofberekeningen uitgevoerd. Dergelijke rode ontwikkeling en werkzaamheden ten behoeve van - kunnen, onder andere door een toename in verkeersstromen, bijdragen aan de stikstofdepositie op voor stikstofgevoelige habitattypen in de omgeving. Zo herbergt het Natura 2000-gebied 'Regte Heide & Riels Laag' dergelijke gevoelige habitattypen. Een toename van stikstofdepositie kan een negatieve invloed hebben op dergelijke habitatype.

Uit deze berekeningen is gebleken dat als gevolg van deze ontwikkelingen enkel een PAS melding gedaan moet worden en dat significante effecten als gevolg van stikstofdepositie uitgesloten kunnen worden. Een vergunningsaanvraag is niet aan de orde. Wanneer dit in verhouding wordt gezet met de ontwikkelingen in de Groen-blauwe zone, is op te maken dat het zeer aannemelijk is dat voor een dergelijke tijdelijke activiteit tevens geen vergunning nodig zal zijn.

5.3 Effecten op het Natuurnetwerk Nederland

Voor wat betreft het NNN is bij directe aantasting sprake van vervolgstappen, waaronder compensatie. Daarnaast staat in de Verordening Ruimte Noord-Brabant het volgende vermeld: *Een bestemmingsplan dat is gelegen buiten de ecologische hoofdstructuur en dat leidt tot en aantasting van de ecologische waarden en kenmerken van de ecologische hoofdstructuur, strekt ertoe dat de negatieve effecten waar mogelijk worden beperkt en de overblijvende, negatieve effecten worden gecompenseerd overeenkomstig artikel 5.6 [van de Verordening Ruimte Provincie Noord-Brabant] (compensatieregels).*

Wat betreft NNB is in het gebied een NNB-zoekgebied aanwezig en de Nieuwe Leij is aangewezen als een NNB-gebied. Binnen het NNB-zoekgebied zullen geen wijzigingen plaatsvinden. Effecten zijn hier derhalve niet aan de orde. Enkel de Nieuwe Leij als NNB-gebied zal direct 'aantast'/'gewijzigd worden. Permanent effecten op dit NNB-gebied zijn echter niet aan de orde.

aangezien de Nieuwe Leij een nieuwe meandering krijgt waarbij de functie van deze waterloop niet zal wijzigen. Daarnaast zal de waterloop een natuurvriendelijke inpassing krijgen in het landschap wat de natuurwaarden van de waterloop en in het gebied ten goede zal komen. Ook tijdelijke effecten zullen niet optreden omdat naar waarschijnlijkheid eerst de nieuwe loop gegraven zal worden (terwijl de oude loop nog in tact blijft) waarna de aangepaste ligging van de Nieuwe Leij in werking wordt gezet. Mogelijk treedt zeer tijdelijk een verstrend effect op wanneer de nieuwe meandering van de Nieuwe Leij in gebruik wordt genomen. De functie blijft echter gelijk en de natuurwaarden op termijn nemen toe ten opzichte van de huidige situatie: er zijn geen significante effecten aan de orde op de wezenlijke kenmerken en waarden van het Natuurnetwerk Brabant in de deellocatie.

Ook worden indirecte effecten op de wezenlijke kenmerken en waarden van de aanwezige NNB in de omgeving (zoals op de plaatselijke hydrologie) niet verwacht. Aan de hand van een kwalitatieve benadering zijn de effecten naar verwachting beperkt tot zeer beperkt en zullen de aangrenzende NNB-gebieden geen significante hinder ondervinden van deze verlegging. De verwachting is dat het plaatselijke gebied niet droger zal worden, zodat plaatselijke natuurbeheertypen niet nadelig beïnvloed worden. Een eventuele vernatting zal eveneens niet hinderlijk zijn voor de omgeving gezien de nu aanwezige natuurbeheertypen (zoals 'Moeras'). Het natuurgebiedje aan de zuidwestzijde wordt kunstmatig nat gehouden, dus daar zal ook geen invloed op uitgeoefend worden.

Bovendien wordt er een impuls gegeven aan het NNB-gebied ter plaatse door de integrale aanpak van Zuidrand Goirle en de natuurvriendelijke inrichting van de Groen-blauwe zone. In het rapport van de NNB Herbegrenzingsvoorstel (Antea Group, 2017b) staat dit uitvoerig beschreven en zijn ook de gevolgen van het ruimtebeslag op het NNB beoordeeld.

6 Conclusies

In dit hoofdstuk worden de conclusies van de Natuurtoets gepresenteerd. De conclusies zijn opgedeeld in soortenbescherming (paragraaf 6.1) en gebiedsbescherming (paragraaf 6.2).

6.1 Conclusies soortenbescherming

Kort samengevat is het resultaat van het verkennende terreinbezoek van de Natuurtoets dat in de deellocatie beschermde soorten verwacht worden die de voorgenomen ontwikkeling kunnen beïnvloeden. Het betreft het potentieel voorkomen van verblijfplaatsen van beschermde vleermuizen, kleine marterachtigen, vinpootsalamander en leefgebied van de steenuil en de kerkuil (artikel 3.5 van de Wet natuurbescherming).

Gezien deze verwachting is in 2016 – 2017 in het actieve seizoen van deze soorten gericht onderzoek uitgevoerd naar de functie van de deellocatie voor deze soorten. Tijdens dit reeds uitgevoerde onderzoek is gebleken dat het terrein geen belangrijke functie heeft voor vleermuizen, kleine marterachtigen, vinpootsalamander, steenuil en de kerkuil. De bevindingen staan in een separaat document gerapporteerd (Antea Group, 2017).

In de toekomst moet tijdens de werkzaamheden rekening gehouden worden met algemene broedvogels (artikel 3.1 en 3.5 van de Wet natuurbescherming) en het kwetsbare seizoen van waterfauna (amfibieën en vissen).

6.2 Conclusies gebiedsbescherming

Natuurnetwerk Brabant

De Nieuwe Leij in de deellocatie maakt onderdeel uit van het NNB. Effecten als gevolg van de omlegging van de Nieuwe Leij hebben geen significant negatieve effecten op de functie en betekenis van deze waterloop voor de omgeving en het NNB. De waterloop zal bovendien natuurlijker in het landschap worden ingepast waardoor er een optimalisatie plaatsvindt. Ook effecten op de omgeving en het aanwezige NNB-zoekgebied in de deellocatie zijn niet aan de orde. De wezenlijke kenmerken en waarden van het plaatselijke NNB worden niet aangetast en in de toekomstige situatie vindt er een impuls van het plaatselijke NNB-gebied plaats (op het gebied van kwaliteit, omvang en samenhang) Dit staat nader beschreven in het NNB-herbegrenzingsrapport van Antea Group, 2017b.

Natura 2000

De deellocatie bevindt zich op een afstand van circa 1,6 kilometer vanaf het Natura 2000-gebied 'Regte Heide & Riels Laag'. Op basis van de aard van het voornemen (versterking natuurwaarden) in combinatie met de afstand tot het meest nabijgelegen Natura 2000-gebied en de tijdelijkheid van de activiteit zijn effecten als gevolg van alle verstoringfactoren op voorhand uitgesloten.

7 Bronnen

Antea Group, 2017. Ecologisch nader onderzoek Zuidrand Goirle - Ontwikkeling Van Puijenbroek
Onderzoek in het kader van de Wet natuurbescherming

Antea Group, 2017b. Rapport Herbegrenzingsvoorstel Natuurnetwerk Brabant Zuidrand Goirle
Groenblauwe zone

ATKB, 2015. KRW visstandonderzoek zes waterlichamen in het beheergebied van Waterschap De
Dommel, 2015

BIJ12, 2017. Kennisdocument Kerkuil *Tyto alba*.

BIJ12, 2017. Kennisdocument Steenuil *Athene noctua*.

BIJ12, 2017. Kennisdocument Gewone dwergvleermuis *Pipistrellus pipistrellus*.

BIJ12, 2017. Kennisdocument Levendbarende hagedis *Zootoca vivipara*

Bouwens S., 2017. Handreiking kleine marters in relatie tot soortbescherming. Bureau van de
Zoogdiervereniging, Nijmegen.

Groenendijk, D. (2002). Bosbeekjuffer en gewone bronlibel in Nederland: ecologie en
bescherming. Rapportnummer VS2002.006, De Vlinderstichting, Wageningen.

Kuipers compagnons, 2015. Zuidrand Goirle: met de tijdstroom mee....De visie op de
ontwikkeling van de Zuidrand tussen de Kerkstraat-Bergstraat en de Nieuwe Leij12 oktober 2015.
In opdracht van: Woonstichting Leystromen, Nederlandse Bouw Unie PO IV, VP Exploitatie bv/PS
Vastgoedconcepten, Thebe.

Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, 2009. Aangepaste lijst jaarrond
beschermde vogelnesten ontheffing Flora- en faunawet ruimtelijke ingreep. Augustus 2009.

Overig:

www.zoogdiervereniging.nl

NDFF

Ministerie van Economische zaken

Provincie Noord-Brabant

Bijlagen

Natuurtoets

Zuidrand Goirle - Groen-blauw
projectnummer 407072.02
27 november 2017 revisie 02
VP Grondexploitatie

Bijlage I Wettelijk kader

Soortbescherming

Een van de doelen van de Wnb is de bescherming van inheemse flora en fauna. Vanuit deze wet is bij ruimtelijke ingrepen de initiatiefnemer verplicht op de hoogte te zijn van de mogelijk voorkomende beschermde natuurwaarden binnen de deellocatie. Het uitgangspunt van de wet is dat geen schade mag worden toegebracht aan beschermde soorten, tenzij dit uitdrukkelijk is toegestaan (het 'nee, tenzij' – principe). Bepaalde handelingen, waaronder ruimtelijke ingrepen, waarbij beschermde soorten in het geding zijn, zijn slechts bij uitzondering en onder voorwaarden mogelijk. Hieronder wordt uitgelegd welke verbodsbepalingen gelden, welke vrijstellingen er gelden en op welke gronden ontheffingen kunnen worden aangevraagd.

Verbodsbepalingen soortbescherming

In de Wnb is soortbescherming opgedeeld in drie categorieën. Voor elke categorie gelden verschillende verbodsbepalingen die onder andere zijn vermeld in artikel 3.1, 3.5 en 3.10 van de Wnb. In het tekstkader van deze Bijlage (zie volgende pagina) staan de artikelen uitgeschreven. Het gaat om de volgende drie categorieën:

- soorten van de Vogelrichtlijn;
- soorten van de Habitatrichtlijn, inclusief bijlage I en II uit Verdrag van Bern en bijlage I uit Verdrag van Bonn;
- 'andere soorten' (onderdeel A 'fauna' en onderdeel B 'flora'), oftewel de Nationale soorten.

Voor soorten vallend onder bovenstaande beschermingsregimes geldt dat ze in principe niet (opzettelijk) gedood en verstoord mogen worden, ook verblijfplaatsen mogen niet vernietigd worden. Bij Vogelrichtlijnsoorten is opgenomen dat verstoring is toegestaan indien de verblijfplaats functioneel blijft en de verstoring niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de desbetreffende soort. Dit geldt echter niet voor Habitatrichtlijnsoorten, inclusief bijlage I en II Bern en bijlage I Bonn (zie Tabel A van deze Bijlage voor de vogelsoorten en Tabel B van deze bijlage voor een uiteenzetting van soorten niet zijnde vogels). Voor de 'andere soorten' geldt dat verstoring is toegestaan. Soorten die zijn opgenomen in bijlage A en B van de Wnb ('andere soorten') zijn opgenomen in tabel C en D van deze Bijlage.

Verbodsbepalingen Wet natuurbescherming artikel 3.1, 3.5 en 3.10

Artikel 3.1 Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn

1. Het is verboden opzettelijk van nature in Nederland in het wild levende vogels van soorten als bedoeld in artikel 1 van de Vogelrichtlijn te doden of te vangen.
2. Het is verboden opzettelijk nesten, rustplaatsen en eieren van vogels als bedoeld in het eerste lid te vernielen of te beschadigen, of nesten van vogels weg te nemen.
3. Het is verboden eieren van vogels als bedoeld in het eerste lid te rapen en deze onder zich te hebben.
4. Het is verboden vogels als bedoeld in het eerste lid opzettelijk te storen.
5. Het verbod, bedoeld in het vierde lid, is niet van toepassing indien de storing niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de desbetreffende vogelsoort.

Artikel 3.5 Beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn

1. Het is verboden in het wild levende dieren van soorten, genoemd in bijlage IV, onderdeel a, bij de Habitatrichtlijn, bijlage II bij het Verdrag van Bern of bijlage I bij het Verdrag van Bonn, in hun natuurlijk verspreidingsgebied opzettelijk te doden of te vangen.
2. Het is verboden dieren als bedoeld in het eerste lid opzettelijk te verstoren.
3. Het is verboden eieren van dieren als bedoeld in het eerste lid in de natuur opzettelijk te vernielen of te rapen.
4. Het is verboden de voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren als bedoeld in het eerste lid te beschadigen of te vernielen.
5. Het is verboden planten van soorten, genoemd in bijlage IV, onderdeel b, bij de Habitatrichtlijn of bijlage I bij het Verdrag van Bern, in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te ontwortelen of te vernielen.

Artikel 3.10 Beschermingsregime andere soorten

1. Onverminderd artikel 3.5, eerste, vierde en vijfde lid, is het verboden:
 - a. in het wild levende zoogdieren, amfibieën, reptielen, vissen, dagvlinders, libellen en kevers van de soorten, genoemd in de bijlage, onderdeel A, bij deze wet, opzettelijk te doden of te vangen;
 - b. de vaste voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren als bedoeld in onderdeel a opzettelijk te beschadigen of te vernielen, of
 - c. vaatplanten van de soorten, genoemd in de bijlage, onderdeel B, bij deze wet, in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te ontwortelen of te vernielen.
2. Artikel 3.8, met uitzondering van het derde en vierde lid, is van overeenkomstige toepassing op de verboden, bedoeld in het eerste lid, met dien verstande dat, in aanvulling op de redenen, genoemd in het vijfde lid, onderdeel b, de noodzaak voor de ontheffing of vrijstelling ook verband kan houden met handelingen:
 - a. in het kader van de ruimtelijke inrichting of ontwikkeling van gebieden, daaronder begrepen het daarop volgende gebruik van het ingerichte of ontwikkelde gebied;
 - b. ter voorkoming van schade of overlast, met inbegrip van schade aan sportvelden, schietterreinen, industrieterreinen, kazernes, of begraafplaatsen;
 - c. ter beperking van de omvang van de populatie van dieren, in verband met door deze dieren ter plaatse en in het omringende gebied veelvuldig veroorzaakte schade of in verband met de maximale draagkracht van het gebied waarin de dieren zich bevinden;
 - d. ter voorkoming of bestrijding van onnodig lijden van zieke of gebrekkige dieren;
 - e. in het kader van bestendig beheer of onderhoud in de landbouw of bosbouw;
 - f. in het kader van bestendig beheer of onderhoud aan vaarwegen, watergangen, waterkeringen, waterstaatswerken, oevers, vliegvelden, wegen, spoorwegen of bermen, of in het kader van natuurbeheer;
 - g. in het kader van bestendig beheer of onderhoud van de landschappelijke kwaliteiten van een bepaald gebied, of
 - h. in het algemeen belang.
3. De verboden, bedoeld in het eerste lid, onderdelen a, en b, zijn niet van toepassing op de bosmuis, de huisspitsmuis en de veldmuis voor zover deze dieren zich in of op gebouwen of daarbij behorende erven of roerende zaken bevinden.

Tabel A. Vogels die vallen onder artikel 3.5 (Bern bijlage II, Bonn bijlage I) én in Nederland broeden.

<u>Vogels</u>		
Appelvink	Grote bonte specht	Purperreiger
Baardman	Grote gele kwikstaart	Putter
Beflijster	Grote karekiet	Ransuil
Bergeend	Grote stern	Rietgors
Bergfluit	Grote zilverreiger	Rietzanger
Bijeneter	Havik	Rode wouw
Blauwborst	Heggenmus	Roerdomp
Blauwe kiekendief	Hop	Roodborst
Boerenwaluw	Huiswaluw	Roodborsttapuit
Bontbekplevier	IJsvogel	Roodhalsfuut
Bonte strandloper	Kerkuil	Rouwkwikstaart
Bonte vliegenvanger	Klapekster	Sijs
Boomklever	Klein waterhoen	Slangenarend
Boomkruiper	Kleine barsijs	Slechtvalk
Boompieper	Kleine bonte specht	Smelleken
Boomvalk	Kleine karekiet	Snor
Bosrietzanger	Kleine plevier	Sperwer
Bosruiter	Kleine zilverreiger	Spotvogel
Bosuul	Kleinst waterhoen	Sprinkhaanzanger
Braamsluiper	Kluut	Steenuil
Brandgans	Kneu	Steltkluut
Bruine kiekendief	Koereiger	Strandplevier
Buizerd	Koolmees	Taigaboomkruiper
Casarca	Kortsnavelboomkruiper	Tapuit
Cetti's zanger	Kraanvogel	Tjiftjaf
Draaihals	Krekelzanger	Torenvalk
Duinpieper	Kruisbek	Tuinfluit
Dwergmeeuw	Kuifmees	Velduil
Dwergstern	Kwak	Visarend
Engelse kwikstaart	Kwartelkoning	Visdief
Europese kanarie	Lepelaar	Vuurgoudhaan
Fitis	Matkop	Wespendief
Fluit	Middelste bonte specht	Wielewaal
Geelgors	Nachtegaal	Winterkoning
Gekraagde roodstaart	Nachtwaluw	Witbandkruisbek
Gele kwikstaart	Noordse stern	Witte kwikstaart
Geoorde fuut	Oehoe	Witwangstern
Glanskop	Oeverloper	Woudaap
Goudhaan	Oeverpieper	Zeearend
Grasmus	Oeverwaluw	Zwarte mees
Graspieper	Ooievaar	Zwarte ooievaar
Graszanger	Orpheusspotvogel	Zwarte roodstaart
Grauwe kiekendief	Paapje	Zwarte specht
Grauwe klauwier	Pestvogel	Zwarte stern
Grauwe vliegenvanger	Pimpelmees	Zwarte wouw
Griel	Poelruiter	Zwartkop
Groene specht	Porseleinhoen	Zwartkopmeeuw
Groenling		

Info tabel: Ingekorte lijst van de vogelsoorten van de Conventie van Bern bijlage II. Deze lijst is ingekort door alleen die vogels op te nemen die volgens de Atlas van de Nederlandse Broedvogels (Nederlandse Fauna serie deel 5 uit 2002) en de Avifauna van Limburg (uit 2006) in Nederland broeden. Dwaalgasten en overwinteraars zijn derhalve niet vermeld.

Tabel B. Soorten die vallen onder artikel 3.5 (Habitatrichtlijn bijlage IV, Bern bijlage II, Bonn bijlage I).

Soortgroep	Nederlandse naam	Soortgroep	Nederlandse naam
Amfibieën	boomkikker	Zoogdieren <i>landzoogdieren</i>	hamster
	geelbuikvuurpad		otter
	heikikker		bever
	kamsalamander		hazelmuis
	knoflookpad		lynx
	rugstreeppad		noordse woelmuis
	vroedmeesterpad		wilde kat
	poelkikker		wolf
Dagvlinders	moerasparelmoervlinder	Zoogdieren <i>vleermuizen</i>	baardvleermuis
	apollovlinder		bechsteins vleermuis
	boszandoog		bosvleermuis
	donker pimperlblauwtje		brandts vleermuis
	grote vuurvinder		franjestart
	pimperlblauwtje		gewone grootoorvleermuis
	tijmblauwtje		grijze grootoorvleermuis
	zilverstreephooibeestje		grote hoefijzerneus
Haften	oeveraas		grote rosse vleermuis
kevers	brede geelrandwaterroofkever		ingekorven vleermuis
	gestreepte waterroofkever		kleine dwergvleermuis
	juchtleerkever		kleine hoefijzerneus
	vermiljoenkever		laatvlieger
Libellen	mercuurwaterjuffer		meervleermuis
	bronslibel		mopsvleermuis
	gaffellibel		noordse vleermuis
	gevlekte witsnuitlibel		rosse vleermuis
	groene glazenmaker		ruige dwergvleermuis
	noordse winterjuffer		tweekleurige vleermuis
	oostelijke witsnuitlibel		vale vleermuis
	rivierrombout		watervleermuis
	sierlijke witsnuitlibel		gewone dwergvleermuis
Nachtvlinders	teunisbloempijlstaart	Zoogdieren <i>zeezoogdieren</i>	walrus
Reptielen	Dikkopschildpad, kemp's zee-schildpad, lederschildpad, soepschildpad		Bulrug, gewone vinvis
	gladde slang		bruinvis dwergpotvis
Sporenplanten	geel schorpioenmos		gestreepte dolfijn, gewone dolfijn, gewone spitsdolfijn
	tonghaarmuts		grijze dolfijn
	kleine vlotvaren		kleine zwaardwalvis
Vissen	steur		narwal
	houting		orka
Weekdieren	bataafse stroommossel		tuimelaar
	platte schijfhoren		witflankdolfijn, witsnuitdolfijn
Zaadplanten	liggende raket		noordse vinvis, potvis
	drijvende waterweegbree		butskop
	groenknolorchis		dwergvinvis
	kruipend moerasscherm		griend
	zomerschroeforchis		spitsdolfijn van gray
			witte dolfijn

Tabel C. “Overige Soorten” onderdeel A behorend bij artikel 3.10, eerste lid, onderdeel a.

Zoogdieren		
Aardmuis*	Waterspitsmuis	Donker pimpernelblauwtje
Boommarter	Wezel**	Duinparelmoervlinder
Bosmuis*	Wild zwijn	Gentiaanblauwtje
Bunzing**	Woelrat*	Grote parelmoervlinder
Damhert	Amfibieën	Grote vos
Das	Alpenwatersalamander	Grote vuurvler
Dwergmuis*	Bruine kikker*	Grote weerschijnvlinder
Dwergspitsmuis*	Gewone pad*	Iepenpage
Edelhert	Kleine watersalamander*	Kleine heivlinder
Eekhoorn	Meerkikker*	Kleine ijsvogelvlinder
Egel*	Middelste groene kikker*	Kommavvlinder
Eikelmuis	Vinpootsalamander	Pimpernelblauwtje
Gewone bosspitsmuis*	Vuursalamander	Sleedoornpage
Gewone zeehond	Reptielen	Spiegeldikkopje
Grote bosmuis	Adder	Veenbesblauwtje
Grijze zeehond	Hazelworm	Veenbesparelmoervlinder
Haas*	Levendbarende hagedis	Veenhooibeestje
Hermelijn**	Ringslang	Veldparelmoervlinder
Huisspitsmuis*	Vissen	Zilveren maan
Konijn*	Beekdonderpad	Libellen
Molmuis	Beekprik	Beekkrombout
Ondergrondse woelmuis*	Elrits	Bosbeekjuffer
Ree*	Europese rivierkreeft	Donkere waterjuffer
Rosse woelmuis*	Gestippelde alver	Gevlekte glanslibel
Steenmarter	Grote modderkruiper	Gewone bronlibel
Tweekleurige bosspitsmuis*	Kwabaal	Hoogveenglanslibel
Veldmuis*	Dagvlinders	Kempense heidelibel
Veldspitsmuis	Aardbeivlinder	Speerwaterjuffer
Vos*	Bosparelmoervlinder	Kevers
	Bruin dikkopje	Vliegend hert
	Bruine eikenpage	

Soorten met een asterisk (*) zijn opgenomen in de provinciale vrijstellingen. Soorten met een dubbele asterisk (**) zijn in alle provincies, behalve Noord-Holland en Noord-Brabant, vrijgesteld. In Limburg is daarnaast de molmuis vrijgesteld, in Friesland de steenmarter en in Noord-Brabant het wild zwijn.

Tabel D. “Overige Soorten” onderdeel B behorend bij artikel 3.10, eerste lid, onderdeel c.

Planten		
Akkerboterbloem	Groene nachtorchis	Roggelelie
Akkerdoornzaad	Groensteel	Rood peperboomje
Akkerogentroost	Groot spiegelklokje	Rozenkransje
Beklierde ogentroost	Grote bosaardbei	Ruw parelzaad
Berggamander	Grote leeuwenklauw	Scherpkruid
Bergnachtorchis	Honingorchis	Schubvaren
Blaasvaren	Kalkboterbloem	Schubzegge
Blauw guichelheil	Kalketrip	Smalle raai
Bokkenorchis	Karhuizeranjer	Spits havikskruid
Bosboterbloem	Karwijselie	Steenbraam
Bosdravik	Kleine ereprijs	Stijve wolfsmelk
Brave hendrik	Kleine Schorseneer	Stofzaad
Brede wolfsmelk	Kleine wolfsmelk	Tengere distel
Breed wollegras	Kluwenklokje	Tengere veldmuur
Bruinrode wespenorchis	Knollathyrus	Trosgamander
Dennenorchis	Knolspirea	Veenbloembies
Dreps	Korensla	Vliegenorchis
Echte gamander	Kranskarwij	Vroege ereprijs
Franjementiaan	Kruiptijm	Wilde averuit
Geelgroene wespenorchis	Lange zonnedaauw	Wilde ridderspoor
Geplooid vrouwenmantel	Liggende ereprijs	Wilde weit
Getande veldsla	Moerasgamander	Wolfskers
Gevlekt zonneroosje	Muurbloem	Zandwolfsmelk
Glad biggenkruid	Naakte lathyrus	Zinkviooltje
Gladde zegge	Naaldenkervel	Zweedse kornoelje
	Pijlscheefkalk	

Zorgplicht

In de Wet natuurbescherming is in artikel 1.11 de zorgplicht opgenomen. In het tekstkader hieronder staat het wetsartikel uitgeschreven.

Artikel 1.11

1. Een ieder neemt voldoende zorg in acht voor Natura 2000-gebieden, bijzondere nationale natuurgebieden en voor in het wild levende dieren en planten en hun directe leefomgeving.
2. De zorg, bedoeld in het eerste lid, houdt in elk geval in dat een ieder die weet of redelijkerwijs kan vermoeden dat door zijn handelen of nalaten nadelige gevolgen kunnen worden veroorzaakt voor een Natura 2000-gebied, een bijzonder nationaal natuurgebied of voor in het wild levende dieren en planten:
 - a. dergelijke handelingen achterwege laat, dan wel
 - b. indien dat achterwege laten redelijkerwijs niet kan worden gevergd, de noodzakelijke maatregelen treft om die gevolgen te voorkomen, of
 - c. voor zover die gevolgen niet kunnen worden voorkomen, deze zoveel mogelijk beperkt of ongedaan maakt.
3. Het eerste lid is niet van toepassing op handelen of nalaten in overeenstemming met het bij of krachtens deze wet of de Visserijwet 1963 bepaalde.

De zorgplicht houdt in dat planten en dieren niet onnodig vernield/gedood of verstoord mogen worden. Dit betekent dat handelingen (of het nalaten hiervan) waarvan men weet, of redelijkerwijs kan vermoeden, dat ze nadelig zijn voor planten en/of dieren niet mogen worden uitgevoerd. Wanneer dergelijke handelingen toch uitgevoerd moeten worden, moeten maatregelen, voor zover dit in redelijkheid kan, worden genomen om de nadelige gevolgen te voorkomen of zoveel mogelijk te beperken. Er dient bijvoorbeeld zo gewerkt te worden dat dieren kunnen ontsnappen en het kan nodig zijn om soorten te verplaatsen (bijvoorbeeld planten en amfibieën). Deze algemene zorgplicht geldt voor elke soort en elk individu in Nederland.

Vrijstellingen

Onder bepaalde voorwaarden geldt een algemene vrijstelling of een ontheffingsplicht van de verbodsbepalingen in de Wnb. Welke voorwaarden verbonden zijn aan de vrijstelling of ontheffing hangt af van de dier- of plantensoorten die voorkomen in het onderzoeksgebied en de provincie waarin de activiteit plaatsvindt. Hiertoe worden verschillende beschermingsregimes onderscheiden.

Provinciale Vrijstelling Nationale soorten ('andere soorten').

Met betrekking tot de 'andere soorten' zijn per provincie beleidsregels opgesteld waarin voor een deel van deze soorten vrijstelling is verleend. Het Rijk heeft ook een vrijstelling gemaakt voor plannen die vallen onder hun bevoegdheid (plannen van nationaal belang). Zoals ook te herleiden is uit de tabel (tabellen A en B), hangt het per provincie af welke soort is vrijgesteld van de verbodsbepalingen in artikel 3.10, ook de grond waarvoor een vrijstelling geldt kan ook variëren tussen provincies..

Indien de Nationale soorten niet zijn vrijgesteld en daarmee het voornemen de gestelde verboden in artikel 3.10 overtreedt, dient een ontheffing aangevraagd te worden bij de provincie waarin het voornemen plaatsvindt.

Ontheffingen

Indien een soort niet onder een vrijstelling valt of niet gewerkt kan worden volgens een gedragscode, dient er een ontheffing te worden aangevraagd. Deze moet ingediend worden bij het bevoegd gezag. Dit is de provincie waarin de activiteit plaatsvindt.

Een ontheffingsaanvraag wordt getoetst aan drie criteria:

1. Er bestaat geen andere bevredigende oplossing;
2. De activiteit leidt niet tot verslechtering van de staat van instandhouding; en
3. Er is sprake van een in de wet genoemd belang.

In tabel E worden de belangen waaronder een ontheffing kan worden aangevraagd, opgesomd. Let daarbij op dat er voor Nationale soorten ('andere soorten') meer ontheffingsgronden beschikbaar zijn dan voor de beschermde soorten onder artikel 3.1 en 3.5. Indien de activiteit bestaat uit een ruimtelijke inrichting of ontwikkeling zou alleen een ontheffing afgegeven kunnen worden voor Nationale soorten. Mochten desondanks soorten uit de Vogel- en/of Habitatrichtlijn, Bern en Bonn voorkomen bij ruimtelijke ontwikkelingen, dan kunnen mitigerende maatregelen worden opgesteld. Er kan dan voor de zekerheid een ontheffing worden aangevraagd om de mitigerende maatregelen goed te keuren.

Tabel E. Ontheffingsgronden waarop een ontheffing verleend mag worden per categorie (artikel 3.1, 3.5 en 3.10).

Ontheffingsgronden		Artikel 3.1	Artikel 3.5	Artikel 3.10
		Soorten van de Vogelrichtlijn	Soorten van de Habitatrichtlijn, Bonn & Bern	Andere soorten
1	Er bestaat geen andere bevredigende oplossing	X	X	X
2	Leiden niet tot verslechtering van de staat van instandhouding	X	X	X
3	Opsomming van: volksgezondheid en openbare veiligheid	X	X	X
	veiligheid van luchtverkeer	X	Nee	X
	ter voorkoming van schade aan gewassen, vee, bossen, visserij	X	X	X
	ter bescherming van Flora en Fauna	X	X	X
	voor onderzoek, onderwijs, uitzetten en herinvoeren van soorten / teelt	X	X	X
	dwingende reden van groot openbaar belang, met inbegrip van sociale of economische aard en met inbegrip van voor milieuwezenlijke gunstige effecten	Nee	X	X
	ruimtelijke inrichting of ontwikkeling	Nee	Nee	X
	schade en overlast, ter beperking omvang populatie, ter bestrijding van lijden en ziekte, bestendig beheer en onderhoud, algemeen belang	Nee	Nee	3.10 2a-g

Procedure ontheffingsaanvraag

Voor Nationale soorten ('andere soorten') welke zijn opgenomen in de provinciale vrijstellingen geldt een vrijstelling. Dit betekent dat u geen ontheffing van de Wet natuurbescherming hoeft aan te vragen, maar u wel de zorgplicht moet nakomen. Voor Nationale soorten die niet zijn vrijgesteld, dient u een ontheffing beschermde soorten aan te vragen of te werken conform een gedragscode.

Voor soorten van de Vogel- en Habitatrichtlijn, Conventie van Bern en Conventie van Bonn geldt dat als u kunt werken volgens een goedgekeurde gedragscode er een vrijstelling geldt. U hoeft geen ontheffing beschermde soorten aan te vragen, maar u moet uw activiteiten aantoonbaar uitvoeren zoals in de gedragscode staat. Tevens blijft de zorgplicht gelden. Indien u niet kunt werken volgens een gedragscode, maar u kunt maatregelen nemen om de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaats te garanderen (zogenoemde mitigerende maatregelen), dan hoeft u ook geen ontheffing beschermde soorten aan te vragen. Wilt u zeker weten of uw mitigerende maatregelen voldoende zijn, en er inderdaad geen ontheffing nodig is? Vraag dan een ontheffing aan om uw maatregelen goed te keuren.

Indien u geen mitigerende maatregelen kunt nemen, dan dient een ontheffing te worden aangevraagd bij het bevoegd gezag. Voor de ontheffingsaanvraag is het noodzakelijk te weten welke soorten aanwezig zijn, zodat gerichte mitigerende maatregelen kunnen worden getroffen. Het bevoegd gezag zal, indien het akkoord is met het aangeleverde stappenplan waarin de aanpak voor mitigatie beschreven wordt, een zogenoemde 'verklaring van geen bedenkingen' (vvgb) afgeven. Daarmee zegt zij in feite dat een ontheffing niet noodzakelijk is wanneer men zich bij de uitvoering houdt aan het opgestelde stappenplan.

Overgangsrecht

In het Besluit natuurbescherming is opgenomen dat de ontheffingen afgegeven onder het oude recht, gelden als ontheffingen onder de Wet natuurbescherming. Daarbij blijven dezelfde voorschriften, beperkingen en voorwaarden gelden. Dit geldt eveneens voor omgevingsvergunningen en vvgb's.

Op het tijdstip van inwerkingtreding van de Wnb zullen de onafgeronde ontheffing aanvragen, ingediend vóór inwerkingtreding, conform de nieuwe wet worden behandeld. Ontheffing aanvragen van voor de inwerkingtreding zullen worden afgehandeld door RVO. Aanvragen die later ingediend worden zullen afgehandeld worden door de provincies (of het Rijk).

De gedragscodes worden verlengd tot het moment van in werking treden van de Wet natuurbescherming en de nieuwe gedragscodes definitief zijn goedgekeurd.

Natuurnetwerk Nederland (NNN)

De nieuwe naam voor de ecologische hoofdstructuur (EHS), het natuurnetwerk Nederland (NNN). De term EHS werd in 1990 geïntroduceerd in het Natuurbeleidsplan (NBP) van het toenmalige ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV). In 2013 is het natuurbeleid gedecentraliseerd naar de provincies. In hetzelfde jaar hebben de twaalf provincies met de staatssecretaris van het ministerie van EZ definitieve afspraken gemaakt in het Natuurpact. In 2014 werd de term 'EHS' vervangen door 'NNN'.

Dit beleid blijkt noodzakelijk te zijn doordat de Nederlandse natuur steeds meer onder druk staat, bijvoorbeeld door huizenbouw, aanleg van wegen en industrie. Toch leeft bij veel Nederlanders de wens om natuurgebieden in de buurt te hebben. Natuur geeft rust en biedt ruimte voor recreatie.

De overheid heeft daarom extra geld uitgetrokken om de Nederlandse natuur te beschermen en verder te ontwikkelen. Door nieuwe natuur te ontwikkelen, kunnen natuurgebieden met elkaar worden verbonden. Zo kunnen planten zich over verschillende natuurgebieden verspreiden en dieren van het ene naar het andere gebied gaan. Het totaal van al deze gebieden en de verbindingen ertussen vormt het natuurnetwerk Nederland (NNN).

Het NNN is een netwerk van gebieden in Nederland waar de natuur voorrang heeft. Het netwerk helpt voorkomen dat planten en dieren in geïsoleerde gebieden uitsterven en dat natuurgebieden hun waarde verliezen. Het NNN kan worden gezien als de ruggengraat van de Nederlandse natuur. Het NNN bestaat uit:

- bestaande natuurgebieden, reservaten, natuurontwikkelingsgebieden en zogenaamde robuuste verbindingen;
- landbouwgebieden met mogelijkheden voor agrarisch natuurbeheer (beheergebieden);
- grote wateren (zoals de kustzone van de Noordzee, het IJsselmeer en de Waddenzee).

Het NNN is een plan in uitvoering. De doelstelling van het Natuurpact is om 80.000 hectare nieuwe natuur in te richten vóór 2027.

Natura 2000-gebieden

In de Wnb zijn bepalingen vanuit de Europese Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn verwerkt. De Europese richtlijnen verplichten de lidstaten gebieden aan te wijzen met speciale beschermingszones (de Natura 2000-gebieden). Het doel hiervan is om de aangewezen habitattypes en habitats van soorten in een gunstige staat van instandhouding te behouden of te herstellen.

De lidstaten moeten maatregelen treffen om de kwaliteit van deze habitats en habitats van soorten niet te laten verslechteren of te voorkomen dat er geen storende factoren optreden voor de soorten waarvoor de zones zijn aangewezen.

Voor activiteiten of projecten die schadelijk zijn voor de beschermde natuur, geldt een vergunningplicht. Hierdoor is in Nederland een zorgvuldige afweging gegarandeerd bij projecten die gevolgen kunnen hebben voor natuurgebieden. Meestal verlenen de provincies de vergunningen, maar soms doet het Ministerie van Economische Zaken dit.

Bestaand gebruik

Voor handelingen die op 31 maart 2010 bekend waren bij het gevoegd gezag en die sinds deze datum niet meer in betekenende mate zijn gewijzigd is het niet meer noodzakelijk om een vergunning aan te vragen. Deze datum kan van een later tijdstip zijn indien een Natura 2000-gebied na 31 maart 2010 is aangewezen als beschermd gebied. Zie ook artikel 2.9 lid 2.

Overgangsrecht

In de Wnb (artikel 9.4) is opgenomen dat de vergunningen afgegeven onder het oude recht, gelden als vergunningen onder de Wet natuurbescherming. Daarbij blijven dezelfde voorschriften gelden. Dit geldt eveneens voor omgevingsvergunningen en vvgb's.

Beschermde Natuurmonumenten hebben vanaf inwerkingtreding van de Wnb niet langer een beschermde status. Daardoor zijn deze gebieden alleen nog ruimtelijk beschermd (Barro, bestemmingsplannen).

Het volgende schema toont de vergunningprocedure in het kader van de Natuurbeschermingswet. Een Voortoets geeft aan of er wel of geen (negatieve) negatieve effecten zijn te verwachten. Zijn er geen negatieve effecten te verwachten, dan hoeft er geen vergunning beschermde gebieden aangevraagd te worden. Indien er kans is op negatieve effecten, kan een habitattoet een verdiepingsslag geven om aan te tonen hoe groot deze negatieve effecten zijn. Mocht er kans zijn op significant negatieve effecten, is het mogelijk om een ADC-toets uit te voeren. Wordt er voldaan aan de eisen, dan kan er een vergunning worden afgegeven met voorschriften en beperkingen.

Over Antea Group

Van stad tot land, van water tot lucht; de adviseurs en ingenieurs van Antea Group dragen in Nederland sinds jaar en dag bij aan onze leefomgeving. We ontwerpen bruggen en wegen, realiseren woonwijken en waterwerken. Maar we zijn ook betrokken bij thema's zoals milieu, veiligheid, assetmanagement en energie. Onder de naam Oranjewoud groeiden we uit tot een allround en onafhankelijk partner voor bedrijfsleven en overheden. Als Antea Group zetten we deze expertise ook mondiaal in. Door hoogwaardige kennis te combineren met een pragmatische aanpak maken we oplossingen haalbaar én uitvoerbaar. Doelgericht, met oog voor duurzaamheid. Op deze manier anticiperen we op de vragen van vandaag en de oplossingen van de toekomst. Al meer dan 60 jaar.

Contactgegevens

Beneluxweg 125
4904 SJ OOSTERHOUT
Postbus 40
4900 AA OOSTERHOUT
T. (06) 30 04 88 84
E. mattijs.scholten@anteagroup.com

www.anteagroup.nl

Copyright © 2016

Niets uit deze uitgave mag worden
verveelvoudigd en/of openbaar worden
gemaakt door middel van druk, fotokopie,
elektronisch of op welke wijze dan ook,
zonder schriftelijke toestemming van de
auteurs.